

Temat: Arabowie i świat islamski

Przedmiot:

historia

Poziom:

gimnazjum

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego:

Treści nauczania — wymagania szczegółowe:

8. Arabowie i świat islamski. Uczeń:

- 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni kierunki i zasięg podbojów arabskich;
- 2) opisuje podstawowe zasady i symbole islamu;
- 3) wyjaśnia rolę Arabów w przekazywaniu dorobku kulturowego pomiędzy Wschodem a Zachodem.

Cele zajęć:

Uczeń powinien:

- określić wpływ warunków naturalnych na życie gospodarcze, społeczne i religijne mieszkańców Półwyspu Arabskiego,
- umiejscowić w czasie i przestrzeni kierunki i zasięg podbojów arabskich,
- wyjaśnić przyczyny podziału imperium arabskiego,
- scharakteryzować podstawy i zasady islamu jako religii monoteistycznej,
- porównać założenia islamu z judaizmem i chrześcijaństwem,

- scharakteryzować znaczenie gospodarczego pośrednictwa Arabów w handlu między Wschodem i Zachodem,
- wskazać wpływ kultury arabskiej na kulturę średniowiecznej Europy i współczesną kulturę europejską.

Metody i techniki:

- projekt edukacyjny
- planszowa synteza

Czas:

cykl 3 godzin lekcyjnych

Wykaz materiałów pomocniczych:

- materiał pomocniczy nr 1 — lista zagadnień do planszowej syntezy
- materiał pomocniczy nr 2 — instrukcja opracowania syntezy planszowej
- materiał pomocniczy nr 3 — kryteria oceny planszowej syntezy

Literatura. Wykaz przydatnych stron internetowych

Badowska Alicja, Mazurek Ola, Olinkiewicz Elżbieta, Otolińska Renata, *Inspiracje, pomysły. Książka pomocnicza dla twórczego nauczyciela*, Wydawnictwo Siedmiogród, Wrocław 1998.

Danecki Janusz, *Arabowie*, PIW, Warszawa 2001.

Danecki Janusz, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Wydawnictwo Dialog, Warszawa 1997.

Arabowie. Słownik encyklopedyczny, red. Marek M. Dziekan, PWN, Warszawa 2001.

Lewis Bernard, *Muzułmański Bliski Wschód*, Marabut, Gdańsk 2003.

Opis realizacji zajęć:

1. Zaproponowany scenariusz może być wykorzystany podczas cyklu lekcji historii, na zajęciach pozalekcyjnych albo jako propozycja projektu edukacyjnego, realizowanego przez uczniów na zakończenie nauki w gimnazjum. Praca metodą projektu rozwija umiejętność planowania, orga-

2

Projekt realizowany przez **Ośrodek Rozwoju Edukacji (dawny CODN)** przy finansowym wsparciu

Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP

www.edukacjaglobalna-codn.pl

nizowania i oceniania własnej nauki, pracy w grupie, efektywnego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia, przygotowywania się do publicznych wystąpień, stosowania zdobytej wiedzy w praktyce. Istotą tej metody jest samodzielna praca uczniów. Nauczyciel określa jedynie ramy projektu i etapy jego realizacji. W przypadku tego projektu jego efektem końcowym ma być planszowa synteza, odnosząca się do określonego zagadnienia związanego z narodzinami i rozwojem imperium arabskiego oraz jego dziedzictwem religijnym i kulturalnym. W gimnazjum uczniowie będą mogli samodzielnie przygotować się do zajęć, a zdobytą wiedzę przekazać kolegom. Taka całościowa synteza uczy samodzielnego porządkowania i selekcji omawianych zagadnień — układania ich hierarchii, szukania powiązań przyczynowo — skutkowych i odniesień interdyscyplinarnych. Daje możliwość syntezy materiału, całościowego spojrzenia na analizowane zagadnienie, a jednocześnie wyeksponowania treści ważnych dla uczniów. Planszowe syntezy warto zachować i wykorzystać w pracy z uczniami, którzy nie uczestniczyli w realizacji projektu. Odczytywanie plakatów może zastąpić tradycyjne odpowiedzi na tematy, których syntezy dotyczą. Stanowiąc będzie źródło informacji i inspiracji do samodzielnych poszukiwań.

Zaproponowane zagadnienia można potraktować jako hasła programu zajęć pozalekcyjnych dla uczniów szczególnie zainteresowanych historią. Poszczególne prezentacje warto wtedy zdecydowanie wydłużyć, uzupełnić analizą dodatkowych materiałów źródłowych, wreszcie projekcjami materiałów filmowych.

2. Podczas zajęć wprowadzających zaproponuj burzę mózgów na temat pojęcia „Arabowie”. Nie komentuj propozycji zgłaszanych przez uczniów, wszystkie zapisuj. W podsumowaniu wyjaśnij, że na temat Arabów, ich kultury i religii funkcjonuje wiele krzywdzących stereotypów. Uprzedź uczniów, że dzisiejsze zajęcia stanowią pierwsze z cyklu zajęć poświęconych historii i kulturze Arabów. Zachowaj plakat z zapisem efektów burzy mózgów, poinformuj uczniów, że wrócicie do tego materiału na zajęciach podsumowujących realizację projektu.
3. Wprowadź uczniów w tematykę zagadnienia. Krótko wyjaśnij, odwołując się do mapy, skąd pochodzili Arabowie, jak rozległe zbudowali imperium. Podaj podstawowe informacje o religii

islamskiej i roli Arabów jako pośredników między Wschodem i Zachodem. Rozdaj materiały pomocnicze, podaj literaturę i wszystkie wiadomości, które poszerzą i ukierunkują ich wiedzę dotyczącą tego tematu.

4. Przygotuj uczniów do pracy poprzez dokładne zapoznanie ich z metodą projektu.
5. Przedstaw uczniom propozycje zagadnień zawartych w materiale pomocniczym nr 1, zapytaj o ich propozycje, wspólnie ustalcie ostateczną listę. Poproś, aby uczniowie dobrali się w zespoły do realizacji tematów.
6. Rozdaj uczniom instrukcję zawartą w materiale pomocniczym nr 2, wyjaśnij wątpliwości, przedstaw kryteria oceny, ustal terminy i formę konsultacji dla uczniów realizujących projekt.
7. Monitoruj realizację projektu — zbieranie i opracowywanie informacji, realizację zadań przez poszczególnych członków grup, opracowanie planszowej syntezy.
8. Uczniowie zgodnie z instrukcją przygotowują prezentację efektów swojej pracy.
9. Przygotuj salę, zadбай o miejsce do wieszania planszowych syntez. W trakcie dyskusji — po prezentacji poszczególnych zespołów — wskaż na wzajemne powiązania ich prezentacji.
10. Wróć do plakatu zawierającego zapis burzy mózgów na temat pojęcia „Arabowie” z zajęć wprowadzających. Przeanalizuj wspólnie z uczniami te zapisy, zapytaj, na ile praca nad projektem zmieniła ich nastawienie do Arabów i ich kultury. Które z zapisów wówczas zaproponowanych uznają za szczególnie krzywdzące lub nawet obraźliwe?
11. Korzystając z kryteriów przedstawionych w tabeli (materiał pomocniczy nr 2), dokonaj oceny efektów pracy poszczególnych zespołów.
12. Chętnym uczniom możesz zaproponować konkurs na wypisanie jak największej liczby słów pochodzenia arabskiego, które weszły do języka polskiego.

Materiały pomocnicze

Materiał pomocniczy nr 1

Lista zagadnień do planszowej syntezy

1. Półwysep Arabski — warunki naturalne i ludność do 622 r.
2. Mahomet — biografia.
3. Podstawy i zasady islamu — związki z chrześcijaństwem i judaizmem.
4. Podboje Arabów — stolice imperium arabskiego.
5. Przyczyny podziału imperium arabskiego — szyici i sunnici.
6. Gospodarcze pośrednictwo Arabów w handlu między Wschodem i Zachodem.
7. Rola Arabów w dziejach kultury.
8. Gdzie dzisiaj wyznaje się islam i czy wszyscy wyznawcy islamu to Arabowie?

Źródło: opracowanie własne.

Materiał pomocniczy nr 2

Instrukcja opracowania syntezy planszowej.

Waszym zadaniem będzie przygotowanie w grupie plakatu na temat otrzymanego zagadnienia.

1. Zbierzcie materiały, przygotujcie się do analizy problemu, wybierzcie informacje szczególnie istotne, pogrupujcie je.
2. W grupie zastanówcie się, z jakimi obrazami, motywami, utworami, postaciami, pojęciami kojarzy się wam wylosowane/wybrane zagadnienie. Wskażcie związki między różnymi skojarzonymi elementami. Wyobraźcie sobie wygląd plakatu, myślcie obrazami, wyeksponujcie rzeczy ważne do zapamiętania, na które koniecznie należy zwrócić uwagę. Przygotujcie projekt plakatu. Pamiętajcie, że nie może on opierać się tylko na tekście, ale także powinien zawierać elementy ikonograficzne.
3. Pamiętajcie: to, co stworzycie, musi być czytelne dla kolegów z innych zespołów, a nawet dla kogoś, kto nie brał udziału w pracy, ale zechce w przyszłości z Waszej syntezy skorzystać.
4. Ustalcie podział zadań.
5. Wykonajcie zaprojektowany plakat — technika dowolna.
6. Przygotujcie się do omówienia plakatu, charakterystyki problematyki zawartej na plakacie, wskazania funkcji wszystkich umieszczonych na nim elementów, ich układu, a także źródeł informacji. Omówienia może dokonać cała grupa lub wybrany przedstawiciel.
7. Wasza praca zostanie oceniona według kryteriów przedstawionych w tabeli
8. Czas prezentacji: do 6 minut.

Tab. Kryteria oceny planszowej syntezy

Elementy plakatu	Ocena				
	5	4	3	2	1
Prawdziwość podawanych informacji	Pełna	Pełna, drobne nieścisłości	Kilka nieścisłości i uproszczeń	Kilka błędów rzeczowych, występują podstawowe informacje	Dużo błędów rzeczowych, brak podstawowych zagadnień
Ilość zebranego materiału	Bardzo duża	Duża	Przeciętna	Mała	Zbyt mała
Trafność doboru zgromadzonego materiału	Bardzo wysoka	Wysoka	Przeciętna	Słaba	Nie do przyjęcia
Wykorzystanie różnych źródeł informacji	Korzystanie z wielu różnych źródeł	Korzystanie z wielu źródeł	Korzystanie z co najmniej 3 źródeł	Korzystanie z co najmniej 2 źródeł	Opieranie się tylko na jednym źródle
Estetyka wykonania	Bez zarzutu	Plakat wykonany starannie	Plakat wykonany na przeciętnym poziomie	Plakat niezbyt starannie wykonany, ale możliwy do odczytania	Nie do przyjęcia — np. fragmenty nieczytelnie zapisane
Prezentacja plakatu	Bez zarzutu — poprawna pod względem językowym, potrafi zaciekawić odbiorcę	Poprawna pod względem językowym nie nudzi odbiorcy	Mieści się w normach poprawności	Dopuszczalne usterki w zakresie poprawności językowej; nie przeszkadzają one w zrozumieniu treści	Błędy uniemożliwiają bezproblemowe zrozumienie treści

Elementy plakatu	Ocena				
	5	4	3	2	1
Pomysłowość, oryginalność	Wyjątkowo oryginalny, niespotykany pomysł	Dość ciekawy	Szkolny, typowy	Częściowo prze- pisany z innego projektu	Brak własnych koncepcji
Stopień trudności wykonania plakatu	Bardzo trudny	Dość trudny	Przeciętny	Łatwy	Zbyt łatwy na obecnym etapie nauki
Czasochłonność	Wyjątkowo czasochłonny	Dość czasochłonny	Przeciętny	Niewymagający zbyt wiele pracy	Sprawiający wra- żenie stworzone- go „na kolanie”

Źródło: opracowanie własne

Powodzenia
Wasz Nauczyciel